

4. Лаврушин О. Деньги, кредит, банки : учебник / Под ред. О. И. Лаврушина. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 464 с.
5. Гроші та кредит : підручник. – Вид. 3-тє, перероб. і доп. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2002. – 598 с.
6. Стойко О. Банківські операції / О. Стойко [Електронний ресурс]. – [http : // books.efaculty.kiev.ua/bank/1/r4/#3.6](http://books.efaculty.kiev.ua/bank/1/r4/#3.6).
7. Официальный сайт Национального банка Украины [Электронный ресурс]. – [http : // www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).
8. Памятка заемщика банка по потребительскому кредитованию [Электронный ресурс]. – [http : // www.juriskonsult.com.ua/component/content/article/95-bankovskije-kryedyty/266-pamyatka-zajemwika](http://www.juriskonsult.com.ua/component/content/article/95-bankovskije-kryedyty/266-pamyatka-zajemwika).
9. Яркіна Т. В. Основы экономики предприятия / Т. В. Яркіна [Электронный ресурс]. – [http : // www.aup.ru/books/m64/](http://www.aup.ru/books/m64/).
10. Экономическая теория (политэкономия) : учебник / Под общей ред. В. И. Видяпина, Г. Л. Журавлевой. – М. : ИНФРА-М, 1997.

УДК 658.589+658.152

Т. С. ЗАДНІПРЯННА

Запорізька державна інженерна академія

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розкрито поняття інновацій як об'єкту інвестиційного менеджменту, види інновацій за сферами застосування та етапами НТП, принципи інноваційної політики. Розглянуто сутність та напрямки проектного аналізу інноваційної форми інвестицій. Інновації, що плануються, реалізуються та вже здійснені, набувають форми капітальних інвестиційних проектів. Проекти треба підібрати, розрахувати, виконати, а головне – оцінити їх ефективність. Проектний аналіз це концепція, яка кладеться в основу інвестиційних проектів і дає можливість оцінити переваження вигод від реалізації проекту над затратами на його впровадження.

The article exposes the concept of innovations as an object of investment management, types of innovations after application domains and stages of scientific and technological progress, principles of innovative policy. The essence and directions of project analysis of innovative form of investments is considered. Innovations which are planned will be realized and already carried out, take shape of capital investment projects. Projects are necessary to be selected, evaluated, realized, and the most important – estimated in relation to their efficiency. A project analysis is a conception that is a basis for investment projects and enables to estimate exceeding of benefits from realization of project above expenses on its introduction.

Розвиток та модернізація економіки України на інноваційній основі передбачає підвищення конкурентоспроможності підприємств, їх адаптацію до нових умов господарювання, зростання темпів модернізації виробництва. Забезпечення високого рівня науково-технічного розвитку країни, поліпшення результатів інноваційної діяльності підприємств вимагають створення передумов для проведення структурних змін в економіці, зростання обсягів фінансування інноваційної сфери, державного регулювання та підтримки інноваційних процесів, використання ефективних форм управління новими розробками, піднесення конкурентоспроможності та якості продукції вітчизняних виробників[1, с. 13].

Необхідність удосконалення фінансування та управління науково-технічною сферою підтверджується зниженням результатів інноваційної діяльності підприємств України. Так, за 1991–2010 роки суттєво скоротилися темпи впровадження нових технологій та обладнання. Знизилась обсяги випуску нової продукції, не подолані тенденції погіршення стану основних виробничих фондів підприємств. Зменшилось фінансування інноваційної сфери, на підприємствах відчувається недолік кваліфікованих робітників і фахівців. Низькі темпи впровадження нових розробок гальмуються відсутністю фінансової підтримки та стимулювання нововведень, системи страхування ризику та гарантій повернення інвестиції, ефективного управління інноваційними проектами [2, с. 229–331].

Поняття “інновація” є синонімом нововведення і може використовуватися поряд з ним. Інновація визначається як творчий процес у вигляді створення нових споживчих вартостей, застосування яких вимагає, щоб користувачі змінили звичайні стереотипи діяльності, свої навички. При цьому найважливішою ознакою інновацій виступає новітність споживчих властивостей продукту. Технічна новизна у даному разі відіграє другорядну роль. Таким чином, поняття інновації розповсюджується на новий продукт або послугу, спосіб їх виробництва, нововведення у фінансовій, науково-дослідницькій та інших сферах, будь яке вдосконалення, яке забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії.

Комплексний характер інновацій, їх багатобічність та різноманітність сфер і способів використання вимагають розробки їх класифікації.

Слід зупинитися на кількох видах інновацій, що розрізняються за сферами застосування та етапами НТП:

- технічні – з'являються зазвичай у виробництві продуктів з новими, покращеними якість;
- технологічні – виникають при застосуванні вдосконалених способів виготовлення продукції;
- організаційно-управлінські – пов'язані перед усім з процесами оптимальної організації виробництва, транспорту, збуту і постачання;
- інформаційні – вирішують задачі організації раціональних інформаційних потоків у сфері науково-технічної і інноваційної діяльності, підвищення достовірності і оперативності одержання інформації;
- соціальні – спрямовані на покращення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти, культури [1, с. 134–136].

Перехід України до ринкової економіки зумовлює необхідність створення механізму, який би стимулював науково-технічну діяльність та допомагав би впроваджувати в життя принципи інноваційної політики. До таких принципів слід віднести:

- 1) орієнтацію на довгострокові та середньострокові цикли інноваційних процесів;
- 2) орієнтація на високотехнологічні виробництва;
- 3) орієнтація на впровадження інноваційних процесів на підприємствах та доведення їх до кінцевого результату (із споживанням в нашій країні).

Лише мізерна частка підприємств має можливість провадити нові розробки та оновлювати виробничі потужності. Це пояснюється обмеженістю інвестиційних коштів. Інноваційний процес в розвинутих країнах – це те, що поєднує науку, техніку, економіку, підприємництво, управління, охоплює весь комплекс відносин виробництва, обміну, споживання. З усіх інновацій лише 10 % закінчується успіхом [3, с. 46–48].

Ефективність проведення інноваційно-інвестиційних процесів на макрорівні залежить від умов макросередовища, а точніше, від інвестиційно-інноваційного клімату країни. У ринковій економіці інвестиційним кліматом називають сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, соціокультурних, організаційно-правових і географічних чинників, властивих тій або іншій країні, приваблюючих або відштовхуючих інвесторів. Ранжування країн за індексом інвестиційного клімату або зворотному йому показнику індексу ризику служить узагальнюючим показником інвестиційної привабливості країни.

В Україні, на жаль, досі відсутня своя система оцінки інвестиційного клімату країни та її окремих регіонів. Іноземні інвестори орієнтуються на оцінки численних консалтингових фірм, що регулярно відстежують інвестиційний клімат в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні. Однак оцінки інвестиційного клімату, що даються зарубіжними експертами на їх регулярних засіданнях, що проводяться поза Україною і без участі українських експертів, представляються малодостовірними, а можливо, і упередженими [4, с. 113].

Інновації, що плануються, реалізуються та вже здійснені, набувають форми капітальних інвестиційних проектів. Але проекти треба підібрати, розрахувати, виконати, а головне – оцінити їх ефективність на підставі порівняння витрат на проект та результатів його реалізації. Проектним аналізом називається процес аналізу прибутковості інноваційного проекту, або зіставлення витрат на проект та вигод, які можуть бути одержані в результаті його реалізації. Оскільки вигоди від будь-якого інноваційного проекту та витрати на його реалізацію численні й не завжди їх легко підрахувати, то визначення прибутковості перетворюється у тривалий та трудомісткий аналіз усіх стадій та аспектів інвестиційного проекту. У результаті проектний аналіз перетворюється у концепцію, яка закладається в основу інноваційних проектів у країнах з ринковою економікою. У концепції проектного аналізу склався свій підхід та напрямки до стадій проекту та аспектів його аналізу [3, с. 79–80].

У міру підготовки та реалізації інноваційний проект проходить “життєвий цикл”, що складається з різних стадій. Межі між ними не завжди чіткі, проте можна виділити шість таких стадій. Перша та друга стадії – це передідентифікація проекту та ідентифікація проекту. На цих стадіях спочатку народжується сама ідея, а потім готуються основні деталі проекту. Він проходить попереднє обґрунтування та порівнюється з попередніми даними інших проектів. Цей процес можна назвати стадією попереднього техніко-економічного обґрунтування. Третьою стадією є розробка проекту. На цій стадії проводиться детальне опрацювання всіх аспектів проекту, які остаточно повинні обґрунтувати його вигідність. Четвертою стадією є оцінка (експертиза) проекту. Це експертиза, яку проходить підготовлений проект (він вивчається та обговорюється керівництвом фірми, незалежними експертами, потенційними інвесторами та кредиторами, міністерствами, банком тощо).

П'ята стадія – це прийняття проекту. На цій стадії керівництво всіх рівнів, інвестори та кредитори приймають остаточне рішення стосовно проекту, а оскільки в самій фірмі звичайно існують альтернативні можливості використання економічних ресурсів або ж у кредиторів є пропозиції про фінансування інших проектів, то ця стадія може виявитись тривалою.

Шоста стадія – являє собою здійснення проекту. Тут головне – це контроль та спостереження за реалізацією проекту. З тим, щоб він не відхилився від графіка, та одночасне внесення в нього оперативних змін, якщо вони дійсно потрібні.

На всіх стадіях проекту, але особливо на стадії розробки, йде аналіз його основних аспектів. Часто їх називають напрямками аналізу або просто аналізом. Основними напрямками проектного аналізу є:

1. Технічний аналіз, завданням якого є визначення найбільш придатної для даного інвестиційного проекту техніки та технології.

2. Комерційний (маркетинговий) аналіз, у ході якого аналізується ринок.

3. Інституційний аналіз, завдання якого – досконально оцінити організаційно-правове, адміністративне і навіть політичне середовище, в якому буде реалізовуватись проект, та пристосувати його до цього середовища, особливо до вимог державних організацій.

4. Соціальний аналіз, під час якого необхідно досліджувати вплив проекту на життя місцевих жителів, досягти доброзичливого ставлення до проекту.

5. Аналіз навколишнього середовища, який повинен виявити шкоду, якщо вона буде нанесена проектом навколишньому середовищу, та дати їй експертну оцінку, а також запропонувати способи запобігання цій шкоді.

6. Фінансовий аналіз.

7. Економічний аналіз.

Два останні напрямки є ключовими. Обидва вони базуються на зіставленні витрат та вигод від проекту, але відрізняються підходом до оцінки. Економічний аналіз оцінює прибутковість проекту з точки зору всього суспільства, фінансовий аналіз – тільки з точки зору фірми та її кредиторів [4, с. 234–235].

Аналіз особливостей управління науково-технічною сферою в Україні показав, що воно вимагає удосконалення, оскільки не відповідає сучасним умовам розвитку підприємств і не забезпечує інноваційної модернізації економіки. Забезпечення інноваційної модернізації економіки України та динамічного розвитку підприємств вимагає посилення державного регулювання розвитку науки та техніки, вдосконалення нормативно-законодавчої бази для ефективного реалізації інноваційної політики [2, с. 18–19].

Законодавство України у сфері інноваційної та інвестиційної діяльності базується на Конституції України і складається із ЗУ “Про інвестиційну діяльність”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про наукову і науково-технічну експертизу”, “Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків”, “Про інноваційну діяльність”, та інших законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

До проблем, що стримують розвиток інноваційних процесів в Україні слід віднести: відсутність науково-методологічної бази формування інноваційної системи; пріоритети інноваційного розвитку проголошені суто формально, механізми їх реалізації не відпрацьовані; недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок. Інноваційна сфера нашої країни і досі не стала по-справжньому привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів.

Наша історія і досвід багатьох країн говорять, що успіх економічного розвитку істотною мірою залежить від організації політичної системи, адже державні трансформації тісно пов’язані з найважливішими напрямками реформування економіки. Тому, по-перше, мають бути розроблені чіткі державні заходи щодо подолання таких взаємозалежних колізій як неплатежі, ухилення від сплати податків, корупція. По-друге, необхідно перебороти інституціональне відставання, яке призвело до неефективних форм організації підприємства і фінансової системи, а також майже зруйнувало інноваційну сферу.

Проблему заохочення іноземних інвестицій треба розглядати у двох площинах: у широкому сенсі – це створення нормальних загальних економічних, політичних та правових умов для надходження іноземних інвестицій в економіку країни; у вузькому сенсі – це використання правових важелів для створення правового режиму, який базувався би на наданні додаткових (особливих) пільг іноземному інвестору і тим самим заохочував його до капіталовкладень у вітчизняну економіку.

Для поліпшення державної підтримки інноваційної діяльності підприємств необхідно: вдосконалити нормативно-правову базу щодо її регулювання (ввести диференційовані податкові пільги, які встановлені на базі класифікації підприємств залежно від їх участі в інноваційному процесі, запровадити прогресивну шкалу оподаткування для венчурних підприємств, що базується на врахуванні часу їх формування і функціонування); системне і послідовне впровадження функціональних принципів державного управління інноваційною діяльністю; створення єдиної активно і цілеспрямовано функціонуючої національної інноваційної системи.

Що стосується покращення механізму фінансування НДДКР, то варто впровадити цілу низку заходів: забезпечити фінансову підтримку провідної частини науки; підвищити роль Державного фонду фундаментальних досліджень; для фінансової підтримки загальногалузевих НДДКР потрібно використовувати систему позабюджетних фондів та нові інноваційні структури; взаємодія органів держуправління з науково-технічними організаціями повинна будуватися на контрактній основі порядком конкурсного чи критеріального відбору проектів; держава має надавати вченим усі можливості для участі у спільних проектах із закордонними вченими інновацій.

Література

1. Крылов Э. И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности : учеб. пособие. – Изд. 2-е, перераб. и доп. / Э. И. Крылов, В. М. Власова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 608 с.
2. Сergygin A. M. Управление инвестиционными ресурсами / А. М. Сergygin. – К. : МАУП, 2006. – 460 с.
3. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. – СПб. : Питер, 2002. – 400 с.
4. Федоренко В. Г. Инвестознавство : навч. посібник / В. Г. Федоренко, А. Ф. Гойко. – К. : Знання, 2005. – 372 с.